

Da verdens største sjakkspiller var i sitt livs krise, var det et av verdens minste land som forbarmet seg over ham.

Kongens fall

tekst Robert Veiåker Johansen
foto Stig B. Hansen

21. januar 2008: De graver i hemmelighet. Selv ikke lederen for landsbykirken vet hva som skjer denne natten. I det vinterlige morgenmørket senker de kisten hans i den kalde jorden. Bare en håndfull mennesker ser det skje. Rundt hullet er bakken full av snø. På gravsteinen står det:

Robert James Fischer
F. 9. mars 1943
D. 17. januar 2008

- Et fantastisk teater

Helgi Ólafsson, en slank mann kledd i blazer og skjorte, går med lange steg for å slippe unna Reykjavik-regnskuren. 57-åringen tar i et dørhåndtak i den gamle delen av Laugardalshallen.

- Her kom de inn. Der gikk de ut på scenen, sier Ólafsson og peker. Det er lenge siden han har vært her, men han husker hver korridor og hvert rom han mener har betydning. Ólafsson skal vise oss åstedet for noe som hendte for over 40 år siden. Han glemmer aldri.

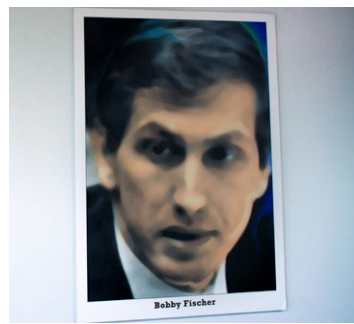
Sommeren 1972 var amerikanske Robert James «Bobby» Fischer på samme sted i livet som norske Magnus Carlsen er vintren 2013: Tidligere barnestjerne, nå et sjakkikon i 20-årene på vei for å spille om verdensmestertittelen.

Carlsen lander i India i neste uke for å møte Vishy Anand. Bortsett fra et løfte om at nordmannen kan få sykedager hvis han blir matforgiftet, virker det hele udramatisk. Fischer dro til Reykjavik for å kjempe mot russiske Boris Spasskij - i den kalde krigen. Selv de som ikke kunne sjakkreglene, begynte å snakke om sporten. Time og Newsweek hadde kampen på forsiden.

- Bobby bestemte seg for å snu det hele til et teater. Og for et fantastisk teater han laget, sier

Robert James «Bobby» Fischer

- Født 9. mars 1943 i Chicago, USA, død 17. januar 2008 i Reykjavik
- Barnestjernen ble verdensmester i sjakk i 1972 etter å ha beseiret sovjetrusseren Boris Spasskij i Reykjavik, som den eneste amerikaner i historien. Etter denne seieren sluttet Fischer helt å spille turneringssjakk.
- Fischer hadde jødisk mor, men var kjent for sitt jødehat.

Ett av mange bilder av Bobby Fischer som henger på det nyåpnede Fischer-museet i Selfoss på Island.

VM-tittelen

- Neste uke begynner kampen om verdensmestertittelen i sjakk, når Magnus Carlsen møter Viswanathan Anand i India.

Helgi Ólafsson. Han har i mange år vært Islands beste sjakkspiller. 16 år gammel reiste han alene fra de vulkanske Vestmannøyene til Reykjavik for å oppleve Fischer vs. Spasskij-oppjøret live. Senere ble han Fischers venn. I fjor ga han ut boken *Bobby Fischer kommer hjem*.

Kissinger: - Slå russeren

Fischer var 29 år i 1972. Overalt hadde arrangører merket hvor uberegnelig han kunne være. Nå

var han verre enn noensinne.

Den første kampen skulle spilles i Laugardalshallen 2. juli. Spasskij ville akklimatisere seg, og kom til på Island midt i juni. Fischer utsatte stadig avreisen fra USA. Åpningsseremonien 1. juli gikk uten ham. Først da en britisk forretningsmann doblet prispengene fra 125 000 til 250 000 dollar (nesten 11 millioner norske 2013-kroner) og utenriksminister Henry Kissinger ringte Fischer og sa «dra til Reykjavik og slå russeren», reiste han.

- Samtalen med Kissinger ga ham et motiv, sier Helgi Ólafsson.

VM-kampen startet ni dager forsinket. Spasskij åpnet med trekket *d4*, og de syv neste minuttene kikket russeren på en tom stol. Til slutt ankom Bobby Fischer scenen foran 3000 tilskuere. Amerikaneren tapte den første kampen. Lydene fra fotografene plaget ham så mye at han nektet å møte til kamp nummer to, så han tapte den også. Bobby Fischer krevde at den tredje kampen skulle spilles i et lukket rom. I salen som vanligvis ble brukt til bordtennis skulle bare han, Spasskij, kamplederen Lothar Schmid og én mann til få komme inn. Boris Spasskij bøyde seg for kravet. For en sportsånd. Det må ha påvirket psyken hans.

Fischer vant. Seieren snudde alt. På stillingen 11 1/2-8 1/2 til Fischer tok de to spillerne pause over natten i kamp nummer 21. Etter å ha sovet på det ringte Spasskij inn og meddelte at han ga opp. I 25 år på rad hadde russerne hatt sjakk-verdensmestertittelen. Nå var kongen amerikansk.

Spyttet på brevet

Så stoppet alt opp for Bobby Fischer. Venner har sagt at han utviklet en morbid frykt for sjakkbordet. Tre år etter seieren i

«Bobbys problem var at han alltid var så sint. Hatefull. Paranoid. Han stolte ikke på noen.»

Helgi Ólafsson, Bobby Fischers venn

Reykjavik skulle han forsvare tittelen sin mot nok en russer, utfordrer Anatolij Karpov, men Fischer stilte betingelser det var umulig å innfri. Uten å gjøre et trekk vant Sovjet tronen tilbake.

Helgi Ólafsson sukker og sier: - For en tragedie at han ikke spilte mot Karpov. Vi diskuterte det aldri, men jeg er sikker på at han angret på valgene sine. Sjakk var livet hans. Hva annet kunne han?

Det spurte Bobby Fischer seg selv om. Han hadde hatt en vanskelig barndom, oppdratt av sin enslige mor. Nå begynte også voksenalivet å bli uutholdelig. I 1981 ble han arrestert i Pasadena, Texas, mistenkt for bankran. Han var fattig og bodde hos venner. Fischer utviklet antipati mot landet sitt. Han mente USA var styrt av «skitne, kroknesede, omskårne jødejevler».